

Лещенко В.В.,

кандидат наук з державного управління,

головний спеціаліст управління організації фундаментальних

та прикладних досліджень Національної академії державного управління

при Президентіві України

Дьяков А.А.,

слухач Національної академії державного управління при Президентіві України

Вплив глобалізації на публічне управління: наслідки для України

Статтю присвячено актуальній проблемі впливу глобалізації на систему публічного управління в Україні. Визначено, що місце і роль країни в сучасному глобалізованому світі залежить від багатьох факторів, серед яких важливим є рівень розвитку правової системи, публічного управління та публічної сфери.

Розглянуто сутність понять “глобалізація” та “публічне управління”. Виокремлено фактори прискорення глобалізації. Визначено ймовірні позитивні та негативні прояви глобалізації для України.

Відзначено всеохопний вплив глобалізації на всі сфери суспільства. У результаті цього одним з основних завдань публічного управління, пов'язаних із глобалізаційними процесами в майбутньому, має стати пошук норм, інститутів та механізмів, які могли б забезпечити більш ефективне управління для збереження переваг глобальних ринків і конкуренції та забезпечення національної безпеки країни.

Ключові слова: глобалізація, глобалізаційні процеси, публічне управління, фактори прискорення глобалізації, глобальне управління.

Leshchenko V.V., Dyakov A.A. The impact of globalization on public administration: implications for Ukraine

The article is devoted to actual problem of globalization's impact on the system of public administration in Ukraine. It was determined that a country's place and role in today's globalized world depends on many factors, among which important is the level of development of legal system, public administration and public sphere.

The essence of concepts “globalization” and “public administration” was examined. The factors of globalization's acceleratiwere emphasized. The possible positive and negative effects of globalization for Ukraine were defined.

The comprehensive impact of globalization on all sectors of society was noted. As a result, one of the main objectives of public administration associated with globalization in the future, must be to find the rules, institutions and mechanisms that could provide a more efficient administration, to preserve the benefits of global markets and competition and to ensure national security.

Key words: globalization, globalization processes, public administration, factors that accelerate globalization, global administration.

Лещенко В.В., Дьяков А.А. Влияние глобализации на публичное управление: последствия для Украины

Статью посвящено актуальной проблеме влияния глобализации на систему публичного управления в Украине. Определено, что место и роль страны в современном глобализованном мире зависит от многих факторов, среди которых важным является уровень развития правовой системы, публичного управления и публичной сферы.

Рассмотрены сущность понятий “глобализация” и “публичное управление”. Выделены факторы ускорения глобализации. Определены возможные положительные и отрицательные проявления глобализации для Украины.

Отмечено всеобъемлющее влияние глобализации на все сферы общества. В результате этого одной из основных задач публичного управления, связанных с глобализационными процессами в будущем, должен стать поиск норм, институтов и механизмов, которые могли бы обеспечить более эффективное управление для сохранения преимуществ глобальных рынков и конкуренции и обеспечения национальной безопасности страны.

Ключевые слова: глобализация, глобализационные процессы, публичное управление, факторы ускорения глобализации, глобальное управление.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Глибокі перетворення в усіх сферах суспільного життя, викликані утвердженням європейського вектора розвитку, подальша демократизація суспільства, національне відродження України зумовили необхідність докорінного перегляду підходів до державного управління. Побудова незалежної демократичної держави в умовах світових глобалізаційних процесів потребує створення якісно нової системи публічного управління з урахуванням як реалій сучасного життя й перспектив соціально-економічного розвитку, так і досвіду управління розвинутих країн світу та вітчизняний історичний досвід.

Особливо актуальними для розвитку сучасного періоду державного управління є процеси глобалізації та інтеграції. Як слушно зауважив професор Д.Полозенко, світова фінансово-економічна криза 2008–2009 рр. охопила не лише країни, що формують ринкову економіку, а й індустріально розвинуті, завдала значних матеріальних і фінансових збитків [11, с. 5].

Світові глобалізаційні процеси сьогодні зумовлюють поширення визнаних світовою цивілізацією цілей і цінностей суспільного життя. Їх формування потребує побудови публічної сфери, заснованої на демократичних засадах, запровадження адекватних засад публічного права, і, як наслідок, системи публічного управління [10, с. 3–4]. Як відомо, структуроформуючими факторами національної ідентичності є економічні, політичні і культурно-історичні чинники, які в суспільній свідомості громадян формують смисложиттєві та державотворчі завдання, – необхідність збереження суверенітету країни, потребу забезпечення прав і свобод людини та демократичного способу життя народу, зацікавленість влади й громадян у розбудові демократичної, правової, соціальної держави тощо.

Дискусії навколо питань глобалізації особливо загострилися з початком глибокого розшарування між суспільними стратами населення. Загалом процеси глобалізації стали реальністю незалежно від того, усвідомлюємо ми це чи ні, що означає зміну всієї парадигми життя людства в цілому та кожної окремої людини.

Аналіз останніх публікацій та виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблеми глобалізаційних змін досліджуються в наукових працях таких відомих учених, як: Ф.Бродель, Р.Войтович, Е.Гідденс, М.Елброу, Є.Кочетов, Д.Полозенко, В.Саричев, Дж.Стігліц та ін.

Досліджуючи сутність глобалізації та її вплив на трансформацію функцій держави, потрібно зауважити, що більшість науковців є солідарними в тому, що глобалізації неможливо дати якимсь єдине визначення, незважаючи на те, що саме уявлення про неї має давнє коріння. Так, Ф.Бродель у третій частині своєї відомої праці “Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV–XVIII ст.” розглядає глобалізацію як явище, що бере початок з XV ст., та зауважує, що “ніщо б не стало можливим без своєрідної діяльності світового ринку, яка мовби розчищала шлях” [2]. За М.Елброу, глобалізація включає до себе “всі ті процеси, за допомогою яких народи земної кулі об'єднуються в одне світове або глобальне суспільство” [12]. Американський політолог Е.Гідденс дає таке визначення: “глобалізація – це розширення світових соціальних зв'язків, які з'єднують віддалені регіони таким чином, що місцеві події розвиваються під впливом подій, які відбуваються за багато миль від них” [8]. Є.Кочетов, у свою чергу, трактує поняття глобалізації як “процес відтворювальної трансформації національних економік і їх господарюючих структур, капіталу, цінних паперів, товарів, послуг, робочої сили, при якій світова економіка розглядається не просто як сума (сукупність) національних економік, фінансових,

валютних, правових, інформаційних систем, а як цілісна, єдина гео економічна (геофінансова) популяція (простір), що функціонує за своїми законами” [9]. Д.Полозенко визначає глобалізацію як процес всесвітньої економічної, фінансової, культурної інтеграції та уніфікації, завдяки якому сформувалася єдина транснаціональна система [11, с. 5–6]. На думку Р.Войтович, “глобалізація як універсальна форма історичної динаміки приводить до якісних та кількісних змін у функціонуванні перехідних суспільств. Відповідно до цього вона являє собою нову концептуальну схему розвитку сучасного світоустрою з його відповідною організаційною та ціннісною ієрархією” [3, с. 21]. Багато фахівців трактують глобалізацію як процес концентрації і централізації – капіталу, влади, інформації, знань, багатства, рішень тощо, забуваючи, що та ж динаміка спричинює і децентралізацію в державно-національному сенсі. Головними ознаками, виокремлення яких слугує ключем до розуміння сутності глобалізації, є [5]:

- взаємозалежність національних економік та їх взаємопроникнення;
- інтернаціоналізація світової економіки під впливом поглиблення міжнародного поділу праці;
- послаблення можливостей національних держав щодо формування незалежної економічної політики;
- розширення масштабів обміну та їх інтенсифікація;
- формування мегапростору в умовах утворення та функціонування транснаціональних фінансових телекомунікаційних та інших мереж;
- становлення єдиної системи зв’язків та нової конфігурації світової економіки;
- тяжіння світової економіки до єдиних стандартів, цінностей, принципів функціонування під впливом обміну товарами, робочою силою, капіталом, культурними цінностями.

Однак, незважаючи на вагому наукову базу, недостатньо вивченим залишається питання актуального стану й розвитку глобалізації, актуальним постає також визначення її впливу на систему публічного управління в Україні.

Формулювання цілей (мети) дослідження. Метою статті є обґрунтування політичних та економічних наслідків впливу глобалізації на систему публічного управління України, визначення можливих позитивних та негативних наслідків. Для виконання окресленої мети авторами було поставлено такі завдання:

- розглянути сутність понять “глобалізація” та “публічне управління”;
- виокремити фактори прискорення глобалізації;
- визначити ймовірні позитивні та негативні прояви глобалізації для України.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. З метою виконання завдань дослідження пропонуємо спинитися на таких коротких визначеннях понять “глобалізація” та “публічне управління”.

Деякі визначення глобалізації нами було наведено вище. Загалом глобалізація є процесом всесвітньої економічної, політичної і культурної інтеграції та уніфікації. У вужчому розумінні – це є перетворенням певного явища на планетарне, таке, що стосується всієї Землі. Основними наслідками глобалізації є міжнародний поділ праці, міграція в масштабах усєї планети капіталу, людських та виробничих ресурсів, стандартизація законодавства, економічних та технічних процесів, а також зближення культур різних країн. Це об’єктивний процес, який має системний характер, тобто охоплює всі сфери життя суспільства. У результаті глобалізації світ стає більш

пов'язаним і залежним від усіх його суб'єктів. Відбувається збільшення як кількості спільних для груп держав проблем, так і кількості та типів інтегрованих суб'єктів.

Щодо терміна “публічне управління” (англ. public management), який замінив термін “публічне адміністрування” (англ. public administration), то вперше його використав англійський державний службовець Д.Кілінг у 1972 р.: “Публічне управління – це пошук у найкращий спосіб використання ресурсів задля досягнення пріоритетних цілей державної політики” [1].

У літературі можна знайти багато різних визначень публічного адміністрування та публічного управління. У глосарії Програми розвитку ООН є твердження про те, що термін “публічне адміністрування” має два тісно пов'язаних значення:

1) цілісний державний апарат (політика, правила, процедури, системи, організаційні структури, персонал тощо), який фінансується за рахунок державного бюджету і відповідає за управління та координацію роботи виконавчої гілки влади і її взаємодію з іншими зацікавленими сторонами в державі, суспільстві та зовнішньому середовищі;

2) управління та реалізація різних урядових заходів, що пов'язані з виконанням законів, постанов, рішень уряду та управління, що пов'язане з наданням публічних послуг [4].

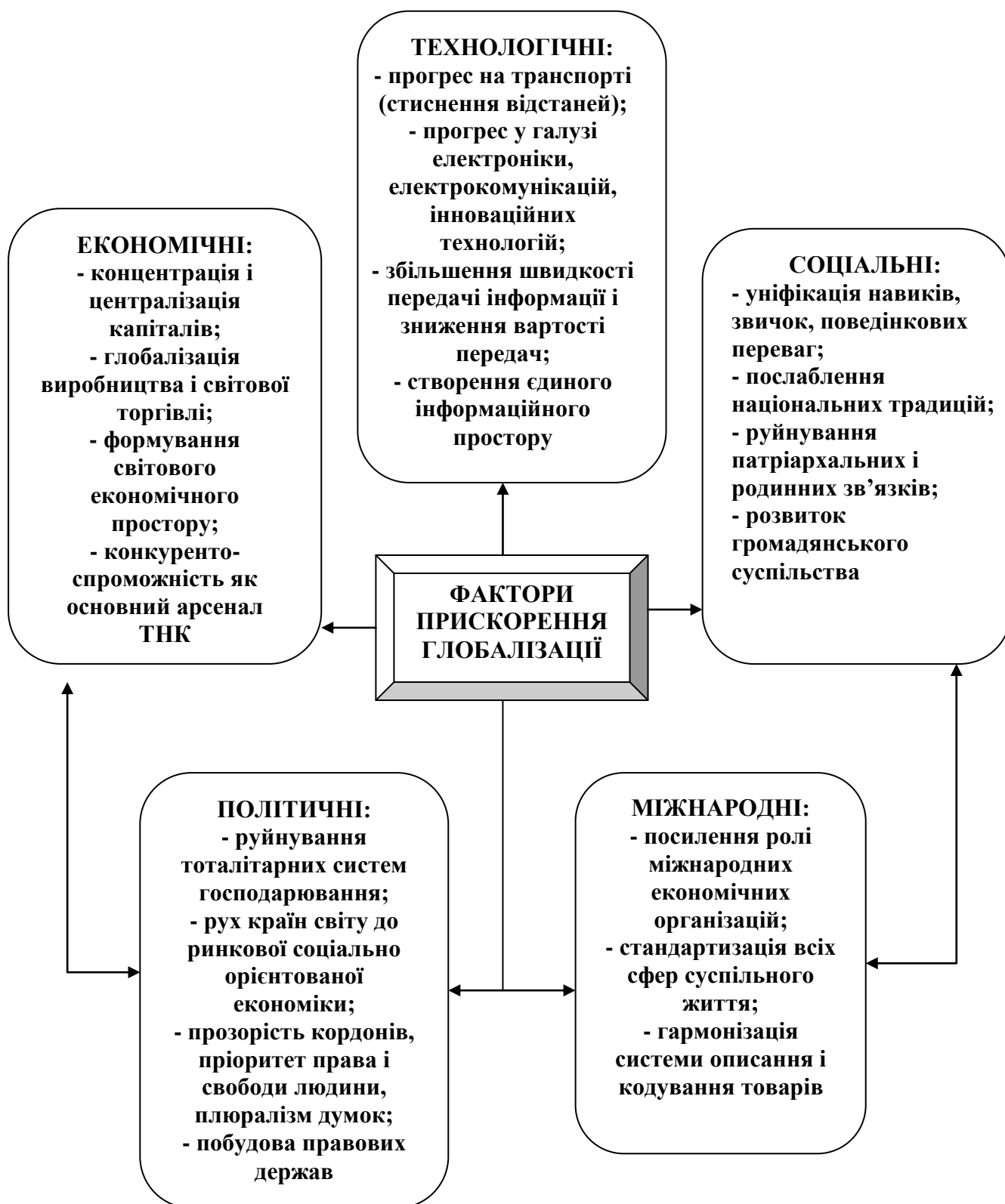
Американський учений Д.М.Шавріц у Міжнародній енциклопедії державної політики та адміністрування запропонував таке тлумачення: “Публічне управління – це галузь практики та теорії, яка є ключовою для публічного адміністрування та зосереджена на внутрішній діяльності державних установ, зокрема на вирішенні таких управлінських питань, як контроль, керівництво, планування, організаційне забезпечення, забезпечення інформаційними технологіями, управління персоналом та оцінка ефективності” [4].

Природно, що глобалізаційні процеси спричиняють невідворотну структурну трансформацію систем публічного управління всіх без винятку країн світу. У нашій країні, як зазначено О.Оболенським, “трансформація українського суспільства в умовах глобалізації поставила публічну сферу і публічну політику перед серйозними викликами” [10, с. 7].

Досліджуючи динаміку глобалізації, спинимося на певних факторах, що сприяють прискоренню глобалізаційних процесів (див. рисунок) [13].

Глобальні процеси призводять до серйозних зрушень в організаційно-управлінських системах, трансформуючи не лише владні механізми, а й усю сучасну систему координат існування держави. Переосмислюється роль, структура, функції та авторитет держави. Як зазначає О.Неклеса, “Зміна актуальних кодів управління – один із найважливіших аспектів змін. Нові організаційні схеми і технології часом просто підривають колишні інституції, змінюючи звичний вигляд влади. Починає проглядатись тенденція маргіналізації всього корпусу “легальної влади”, національної публічної політики, її відчуження від вирішення низки ключових питань, підміна соціальної регуляції альтернативною системою, владою неформальною, транснаціональною, геоекономічною” [6]. Виникає суперечність: для комплексного розв'язання соціальних проблем потрібне зростання ролі держави, а в умовах глобалізації її роль зменшується. Під впливом глобалізації відбувається злиття національних систем публічного управління, що стають складовою глобального управління. Під глобальним управлінням розуміється процес забезпечення глобальними акторами нівелювання негативних і посилення позитивних для людської

спільноти ефектів глобалізації шляхом використання засобів і механізмів, які діють на різних рівнях – локальному, національному, регіональному і глобальному [14, с. 13].

Фактори прискорення глобалізації

Перший вимір глобального управління, пов'язаний із глобальною структурізацією людської спільноти, має насамперед політичний характер, зазвичай

керується “внутрішніми” цілями людства, людських спільнот, окремих людей. Для позначення цієї складової глобального управління науковцями використовується термін “мондіалізація” [16]. Під нею розуміється універсальний процес упорядкування соціального буття людства як цілісності, еволюції форм організації міжнародного життя від міжнародного до світового порядку в політичній системі мондіалізму. Детермінантою процесу мондіалізації є об’єктивна потреба стабілізації економічної системи глобалізму, у якій на сучасному етапі знаходить своє інституційне оформлення глобалізація як гео економічний процес. Світовий порядок як спосіб раціональної організації міжнародного життя – це формування глобального інституційного середовища через узгодження суперечливих інтересів міжнародних акторів усіх рівнів і типів. Він передбачає наявність правової та етичної системи норм і правил глобальної взаємодії “світове право і глобальна етика”, системи глобальних політичних інститутів і процедур політичного узгодження, а також об’єкта впорядковуючих впливів в особі глобального суспільства. Інфраструктура і технології глобального управління спрямовані на забезпечення потреб глобальної економіки і відображають ціннісні настанови глобальної культури. Мондіалізація реалізується у формі цілеспрямованої стратегії зміни основ життя людської цивілізації в напрямі її перетворення на об’єкт глобального управління і базується на активному застосуванні політичними суб’єктами технологій свідомого ослаблення традиційних територіальних, соціокультурних, державно-політичних та економічних бар’єрів. Тобто з цих позицій глобальне управління є насамперед управлінням політичним, яке справляє організуючий вплив на світову спільноту і в якому політика виходить за національні межі та набуває глобального (транснаціонального) рівня.

Другий вимір пов’язаний із розв’язанням глобальних проблем людства. Тут завдання постає винятково жорстко: забезпечити виживання людства. Цілі ж управління можна назвати “зовнішніми”, оскільки вони диктуються самими глобальними проблемами. Досягнення цих цілей має характер обов’язковості або вимушеності. Вирішення цих глобальних питань (або ж досягнення цілей) лежить одночасно в двох багатовимірних просторах: соціально-політичному та економічно-природно-технічно-технологічному. З першим пов’язані рішення, спрямовані на здійснення на різних рівнях (локальному, регіональному, глобальному) змін у соціально-політичних відносинах, необхідних для розв’язання проблем чи створення відповідних умов для їх вирішення. Ці політичні рішення поєднуються з конкретними економічними, техніко-технологічними чи іншими рішеннями, що відповідають сутності проблеми. Прикладом глобальних проблем, які мають неполітичний характер, але які неможливо вирішити з використанням лише традиційних інституційних заходів, є транскордонні забруднення, глобальне поширення збудників захворювань, зокрема – ВІЛ/СНІД, діяльність злочинних конгломератів тощо.

Отже, в умовах глобалізації управління розглядається передусім як політичний імператив. У цілому політичний характер глобального управління пов’язаний з виробленням і прийняттям найзагальніших стратегічних рішень; масштабами соціального впливу управлінської діяльності та її інтегруючим спрямуванням; потребою реагувати на ситуації, що швидко змінюються, застосовуючи специфічні політичні засоби і технології.

Управління, що здійснюється національною державою, хоча і є основним “центральним”, однак існує набагато більше управлінських дій, які відбуваються за межами цієї діяльності. У цьому проявляється складність глобального управління. І ця складність не стільки географічна, скільки визначається особливістю управління

на кожному рівні і взаємозв'язку з іншими діями. Відтак глобальне управління має на увазі не усунення національної держави зі світової арени, а необхідну трансформацію її діяльності, а також створення нових сфер для глобалізації та управління, тобто розширення меж простору політичного управління. З цих позицій національне управління можна вважати однією з локальних складових глобального управління.

У світовій економіці процеси глобалізації сприймаються і оцінюються по-різному. Вони найчастіше вітаються в розвинених країнах і викликають серйозні побоювання в країнах, що розвиваються [14, с. 13; 7, с. 37]. Це пов'язано з тим, що переваги глобалізації розподіляються нерівномірно. Як наслідок одні вважають, що це корисний, ключовий процес для розвитку. Інші ж ставляться до нього вороже, навіть з острахом, вважаючи, що він веде до нерівності між країнами, породжує загрозу зростання безробіття і зниження рівня життя, є гальмом соціального прогресу [15, с. 176].

Сучасні процеси глобалізації суттєво позначаються на реалізації економічної функції держави [14, с. 14]. Це зумовлено тим, що глобалізація передбачає передусім інтернаціоналізацію ринків, посилення впливу транснаціональних корпорацій, утвердження панування наддержавних структур, які утворюються внаслідок економічної інтеграції держав. Особливо важливою є роль економічної стратегії в узгодженні національних інтересів суспільства із загальними інтересами міжнародної спільноти, оскільки від благополуччя кожної країни залежить благополуччя людства в цілому. Глобалізація і панування глобальних корпорацій веде до незворотної деформації двох основних механізмів ринку. По-перше, змінюється характер основного двигуна прогресу капіталістичної економіки – ринкової конкуренції. Конкуренція перетворюється у свою протилежність. Глобальна конкуренція веде до глобальної монополізації економіки, віднімає шанси на змагальність не тільки в окремих товаровиробників, а й у цілих країн. Як наслідок виникає посилення світового соціального розшарування на надбагаті та дуже бідні країни, що спонукає жителів останніх до пошуку кращих умов життя. Гострою загрозою постає питання нелегальної міграції в пошуку працевлаштування, як наслідок – зміна етнічного і національного складу населення країни. Україні нелегальна міграція загрожує зростанням злочинності та обсягів незаконного обігу наркотиків, зброї, поширенням інфекційних захворювань. Неминучими стають конфлікти на етнічному та релігійному ґрунті. Поява великої кількості мігрантів у свідомості частини населення безпосередньо пов'язується з глобалізацією і створює сприятливий фундамент для активізації антиглобалістів. При цьому проти глобалізації виступають передусім молоді представники середніх верств населення, що відчують страх перед перспективою втратити свій достаток і соціальні гарантії. Результатом глобальної міграції стало розпорошення людського потенціалу в пошуках реалізації відповідних інтересів. Глобальна міграція сьогодні набуває особливо стійких тенденцій, які регламентують державну політику більшості країн світу, відповідно до чого кожна національна держава постає перед об'єктивною необхідністю розробки власної стратегії розвитку виходячи із тенденцій впливу глобальної міграції. Глобальна міграція, у свою чергу, призводить до глобальної політичної експансії, яка здійснюється як із боку країн-лідерів, так і з боку країн-аутсайдерів геополітичного розвитку. Така глобальна політична експансія в недалекому майбутньому може стати причиною краху системи світового устрою, оскільки одним із викликів політичної експансії є те, що вона здійснюється тими державами і в інтересах тих держав, які є лідерами гео економічного (є емітентами світової валюти) та геополітичного розвитку.

Політика держави, яка здійснює глобальну політичну експансію, характеризується посяганням на інтереси держави шляхом отримання політичних вигод. При цьому для кожної держави принципово важливим є зберегти свій політичний баланс, який би не дозволив їй поступитись власними національними інтересами заради обслуговування геополітичних інтересів інших держав. Економічні перспективи для України залежатимуть від її спроможності знайти новий національний шлях, нову модель розвитку – модель глобального інтегрування. Для України стратегічно важливою метою має стати стимулювання структурних реформ усередині країни, спрямованих на забезпечення конкурентоспроможності у відкритому ринковому середовищі, що є стратегічно важливою метою [7, с. 40].

Загалом до позитивів глобалізації в Україні можна зарахувати:

- можливість глобального регулювання екологічної ситуації в державі, убезпечення суспільства від глобальних загроз різного характеру, які непереборні для кожної окремої держави і навіть наддержави (скажімо планетарні катастрофи), можливість економічно “підтягнути” країну до рівня високорозвинених, світова координація боротьби зі СНІДом, наркоманією, тероризмом тощо. Щоправда, вирівнювання економічного розвитку – це тільки задекларований “позитив”, на практиці ж відбувається поглиблення економічної прірви між країнами внаслідок глобалізації;

- можливість брати активну участь в обговоренні режимів регулювання міжнародних економічних відносин;

- забезпечення інвестиційної привабливості України для іноземних інвесторів за рахунок приєднання країни до загальноприйнятих у світі регулятивних норм;

- скорочення витрат на здійснення зовнішньоекономічних операцій, що є важливим для українських виробників.

Серед негативів глобалізації, її загроз для України виділимо такі:

- збільшення розриву в рівнях економічного і соціального розвитку між Україною та країнами “золотого мільярда”;

- зростання безробіття, бідності, безпритульності, а також техногенне перевантаження і деградація довкілля;

- економічне і політичне послаблення України, пригнічення внутрішнього національного ринку, національної економіки, що може призвести до практичного усунення України з конкурентного середовища;

- зростання рівня тіньової економіки, її розростання до рівня глобально-світової;

- загальна криміналізація економічної діяльності, поширення корупції;

- конфлікт між вимогами глобалізації та соціально-культурними й економічними традиціями нашої держави (наприклад глобальна еліта вимагає від України вільного продажу землі іноземцям, що протиприродно для господаря-українця).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Економічний та соціально-політичний розвиток України сьогодні відбувається під дедалі більш потужним впливом глобалізації. У загальному вигляді глобалізацію можна уявити як сукупність процесів становлення більш-менш єдиних загальносвітових ціннісних систем у всіх сферах людської життєдіяльності. Виконання цього завдання в Україні потребує формування публічної сфери, що базується на демократичних засадах, і як наслідок переформатування сучасної системи публічного управління в країні.

Глобалізаційні процеси спричиняють невідворотну структурну трансформацію систем публічного управління всіх без винятку країн світу. Факторами, що прискорюють глобалізацію, є економічні, технологічні, соціальні, політичні та міжнародні.

Підбиваючи підсумок, зауважимо, що Україна поступово інтегрується в міжнародні глобалізаційні процеси. Позитивний чи негативний вектор змін від глобалізації залежить від рівня розвитку національної політичної та економічної систем країни. Публічну політику та систему публічного управління України слід формувати відповідно до факторів глобалізації (див. рисунок), аби знешкодити можливі негативні наслідки та максимізувати вигоди.

Для України основною вимогою сьогодення є спрямування глобалізму не лише на осмислення світових проблем і процесів, а, передусім, на наукове забезпечення управління сучасним розвитком країни. Тому вважаємо за необхідне подальші дослідження зосередити на пошуках такого механізму функціонування держави, який би дав змогу не тільки забезпечити високий рівень захищеності держави від загроз і викликів глобалізації ХХІ ст., а й безперешкодно користуватися перевагами глобалізації в національних інтересах. Ураховуючи всеохопний вплив глобалізації на правову, політичну, економічну системи держави, соціально-культурну сферу суспільства, одним з основних завдань публічного управління, пов'язаних із глобалізаційними процесами в майбутньому, є пошук норм, інститутів та механізмів, які могли б забезпечити більш ефективне управління на місцевому, національному, регіональному і глобальному рівнях для збереження переваг глобальних ринків та конкуренції й забезпечення національної безпеки, збереження інформаційних ресурсів для того щоб глобалізація служила інтересам людини, суспільства та держави в цілому.

Список використаних джерел

1. *Босак О. З.* Публічне управління як нова модель управління у державному секторі [Електронний ресурс] / О. З. Босак. – Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10bozuds.pdf>
2. *Бродель Ф.* Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV–XVIII ст. : у 3 т. / Фернан Бродель ; (пер. з фр. Г. Філіпчук). – Т. 3 : Ігри обміну. – К. : Основи, 1997. – 585 с.
3. *Войтович Р.* Глобалізація як універсальна форма історичної динаміки перехідних суспільств / Р. Войтович // Вісн. НАДУ. – 2012. – № 1. – С. 21–32. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadu_2012_1_4.pdf
4. Глосарій Програми розвитку ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unpan.org/Directories/UNPublicAdministrationGlossary>
5. *Грішнова О. А.* Економіка праці та соціально-трудова відносини : підручник / О. А. Грішнова. – К. : Знання, 2007. – 535 с.
6. Економіка знань: виклики глобалізації та Україна / за заг. ред. А. П. Гальчинського, С. В. Львовичкіна, В. П. Семиноженка. – К. : НІСД, 2004. – 261 с.
7. *Закревська Л. М.* Наслідки глобалізації для економіки України та країн світу / Л. М. Закревська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2014. – № 8 (159). – С. 37–40.
8. *Козлітін В. Д.* Глобалізація: дискусії про сутність, причини та перспективи світових глобалізаційних процесів наприкінці ХХ та на початку ХХІ ст. / В. Д. Козлітін // Зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту ім. Г. С. Сковороди. – Х. : Майдан, 2004. – Вип. 16. – С. 27–33. – (Серія “Історія та географія”).
9. *Наумкіна С.* Глобалізація: тенденції інтеграції, універсалізації та поляризації сучасного світу / С. Наумкіна, Ю. Ткачук // Політ. менеджмент. – 2005. – № 6 (15). – С. 121–128.
10. *Оболенський О.* Публічне управління: публічна сфера, публічне право і публічна політика – співвідношення понять / О. Оболенський, С. Лукін // Державне управління та місцеве

самоврядування : зб. наук. пр. ДРІДУ НАДУ. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2013. – Вип. 2 (17). – С. 3–11.

11. *Полозенко Д. В.* Глобалізація економіки та фінансова стабільність в Україні / Д. В. Полозенко // Економіка АПК. – 2014. – № 5. – С. 5–11.

12. *Рукавишников В. О.* Политические культуры и социальные изменения // Международные сравнения / В. О. Рукавишников, Л. Халман, П. Естер. – М. : Совпадение, 1998. – 368 с.

13. *Саричев В. І.* Теоретичні основи глобалізації світової економіки в контексті дослідження тенденцій людського розвитку / В. І. Саричев // Ефективна економіка. – 2011. – № 10. – Режим доступу : www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1701

14. *Семенченко Н. В.* Глобалізація світових економічних процесів та її вплив на економічну безпеку підприємств України / Н. В. Семенченко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2014. – № 3 (154). – С. 13–18.

15. *Тимків І. В.* Природа сучасних імперативів глобального розвитку / І. В. Тимків // Вісн. ОНУ ім. І. І. Мечникова. – 2014. – Т. 19. – Вип. 2/1. – С. 176–179.

16. *Keohane R. O.* Introduction // Governance in a Globalizing World / John D. Donahue and Joseph S. Nye Jr., eds.; Brookings Institution, Press and Visions of Governance in the 21st Century. – Washington: Brookings Institution Press, 2000. – P. 1–41.